

มุมห้องเรียน

Take a Peek at a Classroom Corner

มนัสวาสน์ โกวิทยา

การใช้กิจกรรมกงล้อสี่ทิศเพื่อทำความเข้าใจในตนเองของผู้เรียน

The Use of Celtic Wheel for the Learner's Self-Understanding

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน มีด้วยกันหลากหลายวิธี มีทั้งเรียนรู้ด้วยตัวเองตามความสนใจ เช่น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning) และมีการเรียนรู้ที่เป็นกลุ่ม เช่น การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) การเรียนรู้ด้วยการทำโครงการ (Project Based Learning) เป็นต้น ในที่นี้จะขอยุติถึงกรณีการเรียนรู้ที่เป็นกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนจะต้องทำงานและเรียนรู้ร่วมกันกับผู้เรียนคนอื่น ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้จะต้องเริ่มจากการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น จึงจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ แต่ก็อาจมีผู้เรียนบางคนที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ ซึ่งก็ส่งผลทำให้เกิดปัญหาในการเรียนตามมา ดังนั้น สิ่งแรกที่สามารถทำได้ คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนรู้จักและเข้าใจตนเองก่อนว่าเป็นคนที่มีนิสัยแบบใด และเข้าใจผู้อื่นด้วยว่ามีความแตกต่างจากเรา เพื่อยอมรับความแตกต่าง และสามารถเรียนรู้และทำงานที่ได้รับมือหมายร่วมกันบนความต่างนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

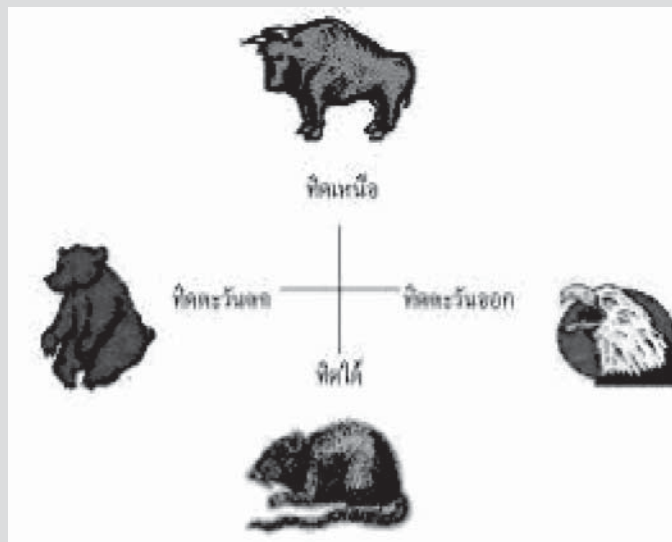
ในเรื่องนี้ ผู้สอน ควรเข้ามามีบทบาทในการสร้างความเข้าใจในตัวตนของผู้เรียนแต่ละคน และสร้างการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนเพื่อที่จะทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันได้ ในช่วงก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมที่จะสร้างความเข้าใจในตนเองของผู้เรียนและสร้างความเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียนคนอื่นที่ผู้สอนสามารถจัดให้กับผู้เรียนได้ นั่นก็คือ กิจกรรม “กงล้อสี่ทิศ”

กิจกรรม “กงล้อสี่ทิศ”

กงล้อสี่ทิศมีความเป็นมามาจากชนเผ่าเคลติก (Celtic) ในสกอตแลนด์ ในอดีตที่มีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ พวกเขาสังเกตเห็นความเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมของคนกับสัตว์ 4 ชนิด ได้แก่ เหยี่ยว หมี กระต่าย และหนู จึงเปรียบเทียบบุคลิกคนคล้ายว่ากับสัตว์ทั้งสี่ชนิดนี้ โดยมีความเชื่อว่าแต่ละคนมีทั้งสี่ทิศในตัวเองอยู่แล้ว แต่จะมีทิศใดทิศหนึ่งเป็นทิศหลักที่เป็นตัวตนของเรา ถึงแม้ว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น บุคลิกเราก็คงจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่เราก็ยังมีบุคลิกภาพหลักที่สามารถแสดงความเป็นตัวตนของเราที่ชัดเจนเช่นเดิม

เมื่อเรามีอะไรมากระทบความรู้สึกก็就会有การตอบสนองอย่างรวดเร็วตามสันชาตญาณของแต่ละคนโดยศูนย์การตอบสนองของคนจะแบ่งออกด้วยกันเป็น 3 ศูนย์ด้วยกัน คือ

1. **ศูนย์ท้อง** เป็นศูนย์ที่ใช้สัญชาตญาณ โดยร่างกายมักแสดงพฤติกรรมไปก่อนความคิดหรือความรู้สึก
2. **ศูนย์หัว** เป็นศูนย์ที่ใช้ความคิดด้านสมองเป็นหลัก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนสมองซีกขวา มีความเกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์และการจินตนาการ และส่วนสมองซีกซ้าย มีความเกี่ยวข้องกับความคิดเชิงตรรกะ เชิงเหตุผล
3. **ศูนย์ใจ** เป็นศูนย์ที่ใช้ความรู้สึกอารมณ์ มักจะใช้ความรู้สึกก่อนอย่างอื่น เราสามารถแบ่งคนออกเป็น 4 ลักษณะที่มีจุดแข็งและจุดอ่อนแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. กระต่าย-ทิศเหนือ (ศูนย์ท้อง-ใช้สัญชาตญาณ)

เน้นเป้าหมาย มุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รักเพื่อน เรียนรู้โดยการลงมือทำไปเลย มักไม่ค่อยฟังใคร เป็นนักทำ จะหงุดหงิดหากโดนห้ามไม่ให้ทำตามต้องการ

จุดแข็ง คือ มีความกระตือรือร้นสูง มุ่งมั่นในการทำงาน ตอบสนองเร็ว มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง คิดตัดสินใจเร็ว กล้าเสี่ยง พร้อมทั้งจะเผชิญและยอมรับความผิดพลาดทำทุกอย่างเต็มที่ เต็มความสามารถ มีความเป็นผู้นำในตัวเอง รักอิสระ มีความซื่อตรงต่อความรู้สึก

จุดอ่อน คือ มักจะยึดถือตัวเองเป็นใหญ่ เพราะเชื่อว่าสิ่งที่คิดนั้นถูกต้อง มีอารมณ์ร้อนและรุนแรง ชอบสั่งการ ชอบควบคุมคนอื่น แต่ไม่ต้องการถูกสั่งหรือถูกควบคุม มักไม่สนใจความรู้สึกคนอื่น ชอบตัดสินใจแทนคนอื่น พูดตรงโดยไม่สนใจผู้ฟัง ควบคุมตัวเองไม่ค่อยอยู่ ได้เพียงทันที เมื่อถูกวิจารณ์

2. หนู-ทิศใต้ (ศูนย์ใจ-ใช้ความรู้สึก)

เป็นตัวแทนของคนนิสัยที่ชอบเข้าสังคม ตามใจเพื่อน ยอมเพื่อน ชอบเรียนรู้ ชอบทำงานเป็นทีม เป็นนักคุย แต่กลัวจะไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน หรือผู้ใกล้ชิด

จุดแข็ง มีความสนใจในเรื่องความรู้สึกของคนอื่น คอยดูแลเอาใจใส่คนรอบข้าง สามารถรับรู้ถึงความรู้สึกของคนอื่นได้เร็ว ชอบทำให้คนรอบข้างมีความสุข เน้นเรื่องสัมพันธภาพเป็นสิ่งสำคัญ สามารถปรับตัวเข้าหาคนอื่นได้ง่าย ช่วยเหลือและห่วงใยความรู้สึกของคนรอบข้าง ต้องการการยอมรับจากคนรอบข้าง มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ และมีวิธีการแก้ไขปัญหอย่างประนีประนอม

จุดอ่อน อยู่ที่มีความเกรงใจคนอื่นมากเกินไป ยึดคนอื่นเป็นที่ตั้งมาก การยอมรับของคนรอบข้างมีอิทธิพลกับความคิดและความรู้สึกตัวเองมาก ไม่เชื่อมั่นในตัวเอง ไวใจคนง่าย ใจอ่อน เก็บกด ไม่กล้าแสดงความรู้สึกของตนเอง

3. เหยี่ยว-ทิศตะวันออก (ศูนย์หัว สมองซึกขา-ใช้ความคิดสร้างสรรค์ พลังจินตนาการ)

เป็นตัวแทนของคนที่มีความคิดกว้างขวาง ชอบอ่านชอบศึกษามาก ชอบของใหม่ ความรู้ใหม่ มักจะชอบคิดนอกกรอบ ชอบการเปลี่ยนแปลง รู้มาก แต่ไม่ค่อยลงมือทำ จะรู้สึกหงุดหงิดถ้าต้องลงไปทำเอง และถ้าสั่งใครไม่ได้จะหงุดหงิด ไม่ชอบอยู่ที่ไหนนาน ๆ

จุดแข็ง มีการคิดหาวิธีการแปลกใหม่ ค้นหาสิ่งใหม่ ๆ มักสนใจในสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ไม่ยึดติดกับความสำเร็จ สนใจการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ชอบความท้าทาย มักจะหาวิธีการ หรือเป้าหมายใหม่ ๆ ได้เสมอ มีวิธีการที่หลากหลายในการทำงาน คิดได้เร็ว แก้ปัญหาได้เร็ว มีไหวพริบในการแก้ปัญหา ไม่กลัวที่จะเผชิญปัญหา มองโลกในแง่ดี มีทัศนคติที่ดี สามารถทำอะไรหลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน

จุดอ่อน การทำอะไรหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกันทำอะไรบางอย่างผิดพลาดหรือเกิดผลไม่สมบูรณ์ได้ มีปัญหาเรื่องการสื่อสารกับคนรอบข้าง คิดเร็วจนคนอื่นตามไม่ทัน เบื่อง่าย ชอบการเปลี่ยนแปลง และมักจะมองข้ามรายละเอียดซึ่งอาจมีความสำคัญไป

4. หมี-ทิศตะวันออก (ศูนย์หัว สมองซึกซ้าย-ความคิดที่เป็นระบบ/เชิงเหตุเชิงผล)

เป็นตัวแทนของคนที่มีนิสัยรอบคอบ ไม่นิยมการเปลี่ยนแปลง ทำตามขั้นตอนเสมอ เน้นที่รายละเอียด เรียนและทำได้ดีในสิ่งที่ชอบ เป็นนักคิด จะหงุดหงิดหากต้องทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ไม่กดดัน ไม่ชัดเจนหรือไม่คุ้นเคย

จุดแข็ง เป็นนักเก็บข้อมูล รอบคอบ มีความภูมิใจในตัวเอง มักจะมีความสุขกับความสำเร็จ เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างควรจะต้องดีที่สุด กลัวความผิดพลาด คิดวนเวียนเมื่อเกิดความผิดพลาดเพื่อหาเหตุผลของสิ่งที่เกิดขึ้น หรือหาทางออก มีความรับผิดชอบสูง ทำทุกสิ่งทุกอย่างเต็มที่จนกว่าจะสำเร็จ ทำงานอย่างทุ่มเท การทำทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องอยู่บนฐานของเหตุผลและความเป็นจริงเสมอ

จุดอ่อน มักจะมีปัญหาความเครียดจากการจริงจังกับงาน และการตั้งความคาดหวังสูงเกินไป ยึดมั่นในหลักการ ไม่ค่อยฟังผู้อื่น ขาดการยืดหยุ่น ไม่ค่อยเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ เน้นที่เหตุผล เก็บอารมณ์ความรู้สึกไม่ยอมแสดงออก มีโลกส่วนตัวสูง รู้สึกอึดอัดกับการเข้าสังคม ปรับตัวได้ยาก ไม่มีความยืดหยุ่นมีกฎเกณฑ์ มีกรอบที่ตายตัว เชื่อมมั่นในกฎเกณฑ์ของตัวเองมากจนกลายเป็นการกดดันคนรอบข้าง

ผู้สอนสามารถจัดเกมกบล้อสี่ทิศ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้เรียนคนอื่นตามขั้นตอน ต่อไปนี้

เกมกบล้อสี่ทิศ

เนื้อหาการเรียนรู้

การอธิบายลักษณะบุคลิกภาพมนุษย์ออกมาเป็น 4 แบบ เปรียบเทียบจากพฤติกรรมของสัตว์ 4 ชนิด ได้แก่ 1. ทิศเหนือ (กระทิง) 2. ทิศใต้ (หนู) 3. ทิศตะวันตก (หมี) 4. ทิศตะวันออก (เหยี่ยว)

โดยให้ความรู้เกี่ยวกับ-จุดแข็ง/ลักษณะเด่น-สิ่งที่ควรปรับปรุง-แนวทางการแก้ไข ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อเข้าใจตัวเอง ผู้อื่น และความสัมพันธ์ต่อกัน

วิธีดำเนินการ

1. ผู้สอนเตรียมข้อมูลของลักษณะบุคคลของสัตว์ 4 ประเภท โดยใช้สื่อบัตรภาพในการเรียนรู้เพื่อเข้าใจตัวเอง ผู้อื่น และความสัมพันธ์ต่อกัน ได้กำหนดบุคลิกภาพมนุษย์ออกมาเป็น 4 แบบตามสัตว์ 4 ประเภท

2. ผู้สอนให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาใคร่ครวญตนเองโดยภาพรวมเป็นคนลักษณะทิศไหน เพียง 1 ทิศ โดยให้คำแนะนำหากเลือกจากความรู้สึก ตัวจริงของตนเองผู้เรียนเกิดความผ่อนคลาย รู้สึกปลอดภัย ไม่กดดัน

3. จากนั้นให้ผู้เรียนบันทึกลงในใบงานโดยเลือกสิ่งที่เป็นจุดเด่นของตนเอง 3 ข้อ และจุดที่ควรปรับปรุง 3 ข้อ ผู้เรียนทำการบันทึกด้วยการเขียนหรือสื่อด้วยภาพเพื่อแสดงแรงขับหรือแรงจูงใจที่ทำให้เราเป็นเช่นนั้น รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองหรือผู้อื่นที่เกิดจากการที่เราเป็นเช่นนั้น อันเป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบในใบงานของตนเอง

4. แบ่งกลุ่มโดยให้ผู้เรียนไปหาเพื่อนที่เลือกสัตว์ประเภทเดียวกันจับกลุ่มด้วยกัน จากนั้นให้ใช้กระบวนการกลุ่ม ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ว่าลักษณะนิสัยใดของเราโดดเด่น และมีปัญหาใดจากนิสัยเหล่านั้น

5. จากนั้นให้ผู้เรียนไปหาเพื่อนที่เลือกสัตว์ต่างประเภทกันจับกลุ่มด้วยกัน จากนั้นให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มว่าผู้เรียนที่มีลักษณะต่างกันได้เคยทำงานร่วมกันหรือไม่ ได้พบปัญหาใดจากความต่างนั้นบ้างเมื่อต้องอยู่ร่วมกันในสังคม

6. ให้แต่ละกลุ่มสรุปบทเรียนที่ได้เรียนรู้ร่วมกันและเลือกผู้แทนกลุ่มมานำเสนอผลงาน เมื่อผู้เรียนได้ผ่านเกมกองล้อสี่ทิศแล้วก็จะสามารถเข้าใจตนเองว่าเป็นคนประเภทใด และเข้าใจว่าบุคคลย่อมมีความแตกต่างไปจากตนเองก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้าหากันสามารถทำงานร่วมกันและเกิดการเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาน์ โกวิทยา สาขาวิชาการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail: manaswas@yahoo.com